

Kritik mot Socialnämnden i Huddinge kommun, bl.a. för att föräldrarna förbjudits att videofilma ett övervakat umgänge med ett barn som omhändertagits enligt LVU

Beslutet i korthet: Föräldrarna till en pojke som var omedelbart omhändertagen enligt LVU träffade sin son under ett övervakat umgänge. Socialnämnden förbjöd en person som var med som ett stöd till föräldrarna att videofilma umgänget.

Enligt JO är utgångspunkten att en förälder får videofilma sitt barn vid ett umgänge även om barnet är omhändertaget enligt LVU och umgänget är övervakat. Nämnden kan dock förbjuda en videoinspelning vid ett sådant umgängestillfälle om inspelningen i ett visst fall skulle anses vara olämplig. Några sådana omständigheter har inte kommit fram i det aktuella fallet. Föräldrarna (stödpersonen) borde därför inte ha nekats att videofilma barnets umgänge med föräldrarna.

Bakgrund

AA och BB är vårdnadshavare för pojken CC, född 2009. CC:s förskola gjorde hösten 2011 en orosanmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till Socialnämnden i Huddinge kommun. Anmälan gällde en misstanke om att CC utsatts för misshandel. Ordföranden i socialutskott 1 vid Socialnämnden i Huddinge kommun beslutade den 18 oktober 2011 att omedelbart omhänderta CC med stöd av 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Beslutet verkställdes samma dag, och CC placerades i ett jourhem. Förvaltningsrätten i Stockholm fastställde den 28 oktober 2011 beslutet om omedelbart omhändertagande. Domstolen anförde som skäl för sitt beslut bl.a. följande:

Av utredningen framgår att personal på förskolan vid olika tillfällen upptäckt blåmärken på CC. Föräldrarna har polisanmälts och har under tre dagar varit anhållna misstänkta för barnmisshandel. Såvitt framkommit pågår förundersökningen fortfarande. Förvaltningsrätten finner mot bakgrund av de uppgifter som framkommit i utredningen att det är angeläget att CC:s situation kan utredas närmare av sociala myndigheter. Det får därför för närvarande anses sannolikt att CC behöver beredas vård med stöd av LVU. Rättens beslut om vård kan inte avvaktas med hänsyn till risken för hans hälsa och utveckling. Det underställda beslutet ska därmed fastställas.

Samma dag som ordföranden beslutade att omedelbart omhänderta CC inledde socialförvaltningen en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen. Utredningen rörde frågeställningarna

- 1) Är CC i behov av stöd eller skydd från barnenheten?
- 2) Är CC utsatt för fysisk misshandel av modern och/eller fadern?

Ansvarig handläggare för utredningen var socialsekreteraren DD. En inhyrd socialsekreterarkonsult, EE, var s.k. medhandläggare i ärendet.

Den 8 november 2011 föreslog förvaltningen att socialnämnden skulle ansöka om att CC skulle få vård enligt 2 § LVU. Grunden för förvaltningens förslag var misstanke om fysisk misshandel av så allvarlig art att det fanns en påtaglig risk för att CC:s hälsa och utveckling kunde skadas och att behövlig vård inte kunde ges med vårdnadshavarnas samtycke.

Socialnämndens socialutskott 1 beslutade den 14 november 2011 att inte ansöka om vård enligt LVU. Som skäl angavs att CC:s vårdbehov kunde tillgodoses på frivillig väg. Utskottet beslutade också att omhändertagandet av CC skulle upphöra samma dag.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade FF i flera avseenden på socialförvaltningens handläggning av CC:s ärende. Klagomålen avsåg bl.a. att förvaltningen inte hade tagit emot en utredning från föräldrarna och inte hade beaktat material som föräldrarna lämnat in, att EE (dvs. en extern konsult) förbjudit föräldrarna att vid ett umgängestillfälle tala hindi med CC och även videofilma umgänget, samt att förvaltningen inte kommunicerat viktigt utredningsmaterial med föräldrarna innan nämnden fattade beslut i ärendet. Vidare anförde FF att förvaltningen som alternativ till beslutet om omedelbart omhändertagande inte hade övervägt mindre ingripande åtgärder, t.ex. att placera CC hos FF och hans familj. Han ansåg även att JO borde pröva om det fanns tillräckliga skäl för att upprätthålla omhändertagandet av CC under hela utredningstiden.

Till sin anmälan fogade FF vissa handlingar samt en cd-skiva med ljudinspelningar.

Utredning

JO begärde att socialnämnden skulle yttra sig över det som gjorts gällande i anmälan, med undantag av det som anförts om upprätthållande av omhändertagandet under utredningstiden. Nämnden beslutade att som sitt remissvar lämna in ett tjänsteutlåtande undertecknat av förvaltningschefen GG och verksamhetschefen HH samt en utredning som var bifogad utlåtandet.

I tjänsteutlåtandet anfördes bl.a. följande:

Förvaltningen anser att dokumentationen i det aktuella ärendet är bristfällig. Vid tidpunkten för utredningen var personalomsättningen hög och socialsekreterare som var upphandlade enligt lagen om offentligt upphandling (LOU) var anlitade. Arbetsledningen har regelbundna ärendegenomgångar med personalen där krav på rättssäker dokumentation ställs. Arbetsledningen ser också regelbundet över enhetens handläggningsrutiner, vilka går igenom med personalen. Samtliga beslut i en utredning fattas enligt kommunens delegationsordning.

Förvaltningen använder i regel alltid tolk, det har inte skett vid alla umgänges-tillfällen i detta ärende. Den tidigare inhyrde socialsekreteraren uppger att han föreslog att umgänget skulle ske på engelska för att handläggaren skulle höra om, och i så fall förhindra, att barnet påverkades negativt av föräldrarna. Föräldrarna samtyckte till att de skulle prata på engelska.

Förvaltningen prövar alltid möjligheten att placera barn i det egna nätverket först. Bedömningen gjordes att barnet i det aktuella ärendet var i akut behov av skydd från sina föräldrar. I vårdens inledande skede fanns, enligt förvaltningens bedömning, behov av att han skulle placeras på egen hand utan sina föräldrar.

I den bifogade utredningen anfördes bl.a. följande (förvaltningens återgivande av FF anmälan har kursiverats, JO:s anm.):

FF anmäler att handläggarna inte ville, 2011-10-31, ta emot ett utkast av en rapport angående brister på CC förskola och förskolekoncern. Rapporten ville inlämnas av föräldrarnas ombud.

Svar:

Ingen av handläggarna arbetar kvar i Huddinge kommun så informationen kommer från aktanteckningar samt telefonsamtal med den inhyrde socialsekreteraren. Enligt aktanteckning från samtal med föräldrarna och ombudet 2011-10-31 framgår att ombudet inlämnade kopia på föräldrarnas ansökan till ny förskola för CC samt utdrag av mail från referenspersoner som vill intyga/vittna till föräldrarnas fördel. Kopia tas av föräldrarnas utdrag över tandläkarbesök för CC. Av aktanteckningen framgår att ovanstående handlingar tas emot av handläggarna. Utöver detta framkommer inget i aktanteckningen. Den inhyrde socialsekreteraren uppger i telefonsamtal att han, vad han minns, tog emot den ovanstående rapporten. Detta är inte dokumenterat i ärendet.

Den rapport anmälaren nämner inkom även till förvaltningen via förvaltningsrätten. Detta är dokumenterat i ärendet.

FF anmäler att handläggarna inte har redovisat i utredningen att föräldrarna haft en oro för att CC hade berättat att han blivit slagen av andra barn och förskolepersonal, berättelser från människor i deras omgivning som beskrivit föräldrarnas relation till CC som kärleksfull och utan våld, uttalande från granne som uppger att hon aldrig hört något bråk från familjens bostad samt ett brev från en vän som berättar att CC har sagt att han blivit slagen av en förskolepersonal. Det framgår inte heller av utredningen att uppgifterna har följts upp av utredarna.

Svar:

Av de referenter föräldrarna nämner har ett visst urval gjorts som måste göras i en utredning. Omständigheter som talar för att skador har uppkommit genom våld från föräldrarna måste ställas mot uppgifter som talar här emot. Enligt förvaltningens uppfattning har detta resonemang förts i utredningen.

FF anmäler att uppgifter har utelämnats från utredningen gällande att det genomförts ett barnförhör med CC utan resultat samt att CC uppgett till jourhemsföräldrarna att hans smärtor i sidan uppkommit genom att han ramlat.

Svar:

Ett visst urval görs alltid i en utredning. CC har under utredningen beretts möjlighet att berätta om vad han varit utsatt för. Det kan finnas många anledningar till att ett

barn inte framför/eller framför den ena eller andra berättelsen och ibland kan inte några egentliga slutsatser dras av detta.

FF anmäler att föräldrarna förbjöds att tala hindi med CC vid umgänget 2011-11-03 i syfte att skydda honom från att föräldrarna skulle kunna säga något olämpligt som skulle kunna göra honom ledsen.

Svar:

Förvaltningen använder i regel alltid tolk vid behov, det har inte skett vid alla umgängestillfällen i detta ärende. Den tidigare inhyrde socialsekreteraren uppger under telefonsamtalet att han föreslog att umgänget skulle ske på engelska för att handläggaren skulle höra om, och i så fall förhindra, att CC påverkades negativt av föräldrarna. Föräldrarna samtyckte till att de skulle prata på engelska. Den inhyrde socialsekreteraren gjorde ingen aktanteckning om detta.

FF anmäler att föräldrarna förbjöds att spela in umgänget med CC 2011-11-03 utan motivering.

Svar:

Enligt den inhyrde socialsekreteraren nekade han föräldrarna att spela in umgänget. Syftet var att säkerställa att fokus låg på att skapa ett tryggt umgänge för CC med sina föräldrar. Detta resonemang framkommer inte av dokumentationen i ärendet.

FF anmäler att det var en konsult som fattade handläggningsbeslut i utredningen rörande CC och att den andre handläggaren som var den ansvarige inte hade det ansvaret.

Svar:

Socialtjänsten i Huddinge kommun anlitar inhyrda socialsekreterare från bemanningsföretag vid hög arbetsbelastning. De inhyrda socialsekreterarna har socionomutbildning och kompetens att driva en utredning. Samtliga beslut i en utredning ska fattas enligt socialnämndens delegationsordning. Det är mycket beklagligt att så inte har skett i detta fall.

FF anmäler att två handlingar, inkomna 2011-11-11, inte kommunicerades med föräldrarna utan presenterades vid socialutskottets sammanträde 2011-11-14. Enligt FF Så uppgav kommunjurist att handlingarna kommunicerades 2011-11-11 vilket enligt FF är felaktigt. Föräldrarna fick handlingarna 2011-11-14.

Svar:

Enligt aktanteckning 2011-11-11 kommunicerades rättsläkarintyg och mailkonversation med rättsläkare per fax till föräldrarnas ombud 2011-11-11.

FF anmäler att det inte har framkommit i utredningen om mindre ingripande åtgärder har övervägts.

Svar:

Möjligheten att placera ett barn i det egna nätverket prövas alltid först. Bedömning gjordes att CC var i akut behov av skydd från sina föräldrar. I vårdens inledande skede fanns, enligt förvaltningens bedömning, behov av att han skulle placeras på egen hand utan sina föräldrar.

Huddinge kommuns riktlinjer är att jourhem alltid skall vara utredda och godkända av arbetsutskottet.

Barnenhetens slutsats:

Som framgår ovan är dokumentationen i ärendet tyvärr bristfällig. Vidare borde den inhyrde socialsekreteraren ha frågat ansvarig gruppleddare om tolk vid umgänge samt om filmning av umgänge skulle ha tillåtits. Vid tidpunkten för utredningen var personalomsättningen hög och flera inhyrda socialsekreterare var anlitade. Arbetsledningen har regelbundna ärendegenomgångar med personalen där krav på rättssäker dokumentation ställs. Arbetsledningen ser också regelbundet över enhetens handläggningsrutiner, vilka går igenom med personalen. Förvaltningen anser att de brister som uppmärksammats är beklagliga, de har dock inte haft någon

påverkan på förvaltningens bedömning avseende beslutet av det omedelbara omhändertagandet eller ansökan om vård enligt LVU.

FF kommenterade remissvaret. Under handläggningen hos JO skickade han in ytterligare skrivelser.

Bedömning

Jag vill till en början framhålla att syftet med JO:s granskning i första hand är att undersöka om myndigheterna har handlat enligt de regler för förfarandet som gäller för dem, dvs. om myndigheterna har agerat korrekt i formellt hänseende. JO kan inte ändra eller upphäva myndigheters beslut, och JO:s granskning är inte heller avsedd att ersätta den prövning som har skett eller har kunnat ske i ordinarie ordning, t.ex. av en domstol. Vidare brukar JO vara återhållsam med att uttala sig om myndigheters bedömningar i enskilda fall.

Anmälan från FF ger anledning till följande synpunkter från min sida.

Skäl för omhändertagande?

Förenklat uttryckt tillgodoses den unges och vårdnadshavarnas rättssäkerhet vid ett omedelbart omhändertagande enligt LVU genom att socialnämndens (eller dess ordförandes) beslut i frågan ska underställas förvaltningsrätten som prövar om beslutet ska fortsätta att gälla. Det är också domstol som, efter en ansökan av socialnämnden, beslutar om den unge ska vårdas enligt LVU. Vissa beslut som nämnden fattar under vården av den unge kan överklagas till domstol. Det gäller t.ex. beslut om inskränkningar i den unges kontakter med sina föräldrar.

Förvaltningsrätten godkände det omedelbara omhändertagandet av CC. Jag finner mot bakgrund av det som anförts ovan inte skäl att göra något uttalande i fråga om det fanns skäl för att omhänderta CC eller att upprätthålla omhändertagandet av honom under utredningens gång.

Mindre ingripande alternativ m.m.?

I nämndens remissvar kommenteras klagomålen på att mindre ingripande alternativ inte hade övervägts när CC placerades i ett jourhem, att en utredning inte hade tagits emot av förvaltningens personal, att förvaltningen inte hade beaktat vissa uppgifter och att vissa handlingar inte hade kommunicerats med CC:s föräldrar. Mot bakgrund av det som nämnden har redovisat i dessa frågor och då utredningen i övrigt inte ger skäl till något annat uppehåller jag mig inte ytterligare vid klagomålen i dessa delar.

Anlitande av extern konsult?

Nämnden gav ett utredningsuppdrag till EE som inte var anställd vid förvaltningen. JO har i tidigare beslut (se bl.a. JO 2001/02 s. 250, dnr 2898-2000) behandlat frågor om anlitande av externa konsulter. Jag finner inte skäl att rikta någon kritik mot nämnden i denna del. Jag återkommer nedan till frågan om EE kan ha överträtt sina befogenheter i samband med att föräldrarna hade umgänge med CC.

Umgängestillfället den 3 november 2011

Jag har valt att främst inrikta min granskning på hur förvaltningen hanterade vissa frågor i samband med att CC träffade sina föräldrar den 3 november 2011, dvs. under tiden som CC var omhändertagen med stöd av 6 § LVU. Vid det umgänges-tillfället var, utöver CC och hans föräldrar, FF närvarande som stöd till föräldrarna. Från förvaltningen deltog EE och DD.

Som jag har förstått saken bedömde förvaltningen att umgänget mellan CC och hans föräldrar skulle övervakas vid det här tillfället. Vid umgänget uppstod bl.a. en fråga om vilket språk som föräldrarna skulle använda när de talade med CC. Jag vill i sammanhanget först peka på följande.

I 11 § LVU föreskrivs att socialnämnden bestämmer hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden. Nämnden har under vårdtiden samma ansvar som en vårdnadshavare för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses. I sistnämnda bestämmelse framgår bl.a. att ett barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran.

Enligt 14 § första stycket LVU har socialnämnden ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Av andra stycket 1 följer att om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården enligt LVU får nämnden besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavarna ska utövas, dvs. en umgängesbegränsning. Ett beslut om en umgängesbegränsning kan överklagas (41 § 3 LVU).

Förvaltningen ansåg i detta fall att det fanns skäl för att tjänstemän från förvaltningen skulle vara närvarande när föräldrarna träffade CC. Jag har inte underlag för att hävda att det ställningstagandet var felaktigt. Att förordna om att ett umgänge ska vara övervakat är sådan reglering av umgänget som kan förutsätta ett formellt beslut enligt 14 § LVU. Såvitt har kommit fram i ärendet hade föräldrarna inte någon invändning mot förvaltningens förslag att tjänstemännen skulle vara närvarande. Jag kan därför inte se att det skulle ha funnits någon skyldighet att fatta ett formellt beslut om en reglering av umgänget.

Av remissvaret framgår att förvaltningens ”personal” ville förstå det som sades mellan föräldrarna och CC. Enligt EE var skälet till det att han skulle ha möjlighet att förhindra ”att CC påverkades negativt av föräldrarna”.

När det gäller vilket språk som ska talas vid ett umgängestillfälle har JO i ett tidigare beslut (JO 2012/13 s. 274, dnr 1909-2010) uttalat bl.a. följande:

Om socialtjänsten finner skäl att övervaka umgänge som sker mellan ett barn som är omhändertaget enligt LVU och dess föräldrar bör personalen ha möjlighet att förstå vad som sägs. Om det inte klart framgår att det är naturligt för barnet och dess anhöriga att tala svenska med varandra, och det inte heller finns någon kontaktperson eller annan personal som förstår familjens språk som kan medverka vid umgänget, är det enligt min mening mest naturligt att en tolk anlitas för att tolka det som sägs åt den som övervakar umgänget.

För det fall socialtjänsten ensidigt förordnar att vårdnadshavarna till ett barn som vårdas med stöd av LVU ska tala svenska vid umgänget med barnet utgör förordnandet en sådan reglering av umgänget som ska komma till uttryck i ett överklagbart beslut enligt 14 § LVU.

CC och hans föräldrar verkar ha hindi som förstaspråk. En självklar utgångspunkt, inte minst med hänsyn till CC:s låga ålder, är att förvaltningen borde ha ordnat en tolk som kunde översätta det som sades mellan CC och föräldrarna för förvaltningens personal. Enligt remissvaret brukar förvaltningen anlita tolk när det finns ett sådant behov. Att en tolk inte medverkade vid det aktuella tillfället förefaller ha berott på tillfälliga omständigheter. Jag utgår från att umgänget vid det här tillfället inte hade kunnat genomföras om inte föräldrarna samtyckte till att tala engelska. Jag har därför inte någon invändning mot att förvaltningen föreslog att föräldrarna skulle tala engelska med CC.

Frågan om vilket språk som en förälder ska använda för att tala med sitt barn vid ett övervakat umgängestillfälle är när det gäller den formella handläggningen inte helt enkel. Såvitt framgår av remissvaret ingick det inte i EE:s uppdrag att självständigt handlägga saken. Han borde därför ha samrått med en arbetsledare vid förvaltningen när det gällde språket vid umgängestillfället.

Nämnden har anfört att dokumentationen är bristfällig eftersom föräldrarnas inställning till att umgänget "ägde rum" på engelska inte dokumenterades. Det är naturligtvis inte tillfredsställande.

FF var närvarande vid umgängestillfället som stöd till föräldrarna. Han ville videofilma CC:s umgänge med föräldrarna för att kunna visa att "CC naturligt tydde sig till [föräldrarna] och att det förelåg en kärleksfull anknytning mellan barn och föräldrar". EE tillät inte inspelningen. Skälet var att "säkerställa att fokus låg på att skapa ett tryggt umgänge för CC med sina föräldrar".

En allmän utgångspunkt är att en förälder som träffar sitt barn för ett umgänge får videofilma, eller för den delen fotografera, (barnet) under umgänget. Den utgångspunkten gäller även om barnet är omhändertaget enligt LVU och det är fråga om ett övervakat umgänge. Nämnden har dock ett ansvar för den unges omvårdnad och trygghet (jfr 11 § LVU) och måste därför kunna förbjuda en videospelning (fotografering) vid ett övervakat umgänge om inspelningen i ett visst fall skulle anses olämplig. Huruvida en förälder eller en stödperson ska få filma (fotografera) vid ett övervakat umgänge kan inte ses som en sådan reglering av umgänget som avses i 14 § LVU utan får närmast betraktas som en ordningsfråga. Något formellt beslut behöver därför inte fattas. Av det anförda följer att nämnden kan förbjuda en videospelning (fotografering) vid ett övervakat umgängestillfälle bl.a. om inspelningen (fotograferingen) kan tänkas kränka barnet eller kan komma att användas på ett sätt som är till men för barnet. (Jag går i det här sammanhanget inte in på vilka möjligheter den personal som medverkar vid umgänget kan ha att mot-sätta sig att själva bli filmade eller fotograferade.)

Nämnden har i sitt yttrande inte närmare förklarat på vilket sätt inspelningen skulle ha kunnat vara till nackdel eller skada för CC. Man kan givetvis ifrågasätta lämpligheten av en videoinspelning som sker i syfte att dokumentera samspelet mellan föräldern och barnet vid umgänget, dvs. när inspelningen sker för att bidra till utredningen. Jag kan emellertid inte se att inspelningen hade kunnat medföra något men för CC eller inverka störande på umgänget. Föräldrarna (FF) borde därför inte ha nekats att videofilma CC:s umgänge med föräldrarna.

Övrigt

Vad som i övrigt har kommit fram leder inte till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det som anförts ovan.